

5. Ключник А.В., Галунець Н.І. Менеджмент ЗЕД. Курс лекцій. URL: https://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3139/1/Kluchnik_A.Menedgm_ZED_KL.pdf
6. Кириченко О.А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. URL: <http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/0c8e991917f84911b7fb17293725eac9.pdf>
7. Хоменко Т.Ю., Погребняк А.Ю. Особливості управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. URL: ape.fmm.kpi.ua/article/viewFile/102594/97670
8. Швед В.В. Основні методи аналізу стратегічних перспектив зовнішньоекономічної діяльності. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: Тенденції управління фінансовими та інноваційними процесами в умовах ринкових перетворень*. Вінниця. 2012. С. 396-397
9. Боковець В.В., Швед В.В. Міжнародний менеджмент. Вінниця.: ВФЕУ. 2012. 240 с.
10. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник. Київ: ЦУЛ. 2019. 336 с.
11. Швед В.В., Закладній О.А., Омельченко О.В. Міжнародна інвестиційна діяльність: навч. посіб. Вінниця. 2017. 224 с.

Швед В.В., кандидат економічних наук,
професор кафедри бізнесу та права
Вінницький соціально-економічний
інститут Університету «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5497-0975>
Парчевська Т.А., магістрант 2-го року
підготовки, спеціальність «Менеджмент»
Вінницький соціально-економічний
інститут Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2022-23-24-16>

СУТНІСТЬ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

THE ESSENCE OF MANAGEMENT METHODS AS THE BASIS OF EFFICIENT ENTERPRISE MANAGEMENT

Анотація. В статті розглядається сутність методів управління, в першу чергу через ретроспективний аналіз становлення теорій менеджменту. Проводиться аналіз взаємозв'язку методів управління в системі теорії управління. Наводиться наповненість методів управління через зміст, спрямованість та форму.

Ключові слова: управління, менеджмент, метод управління.

Abstract. The article examines the essence of management methods, primarily through a retrospective analysis of the formation of management theories. An analysis of the interrelationship of management methods in the system of management theory is carried out. The fullness of management methods through content, orientation and form is given.

Keywords: management, management method.

Постановка проблеми. Всі більш складні господарські відносини та форми підприємництва призводять до необхідності появи нових поглядів на сутність методів управління. Проте, поява нових поглядів неможливо без розуміння сутність методів управління, та їх трансформації та розвитку з плином часу.

Формулювання цілей. Основне завдання статті дослідити сутність методів управління як основи управління підприємством, в першу чергу через ретроспективний аналіз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичні засади і методологічні аспекти управління висвітлені в ряді наукових праць такими вченими, як: Боковець В.В., Кирпиченко К.С., Колпаков В.М., Лутковська С.М., Тарасова Г.О., Швед В.В. Їх праці переконливо свідчать про те, що питання вивчення сутності методів управління є досить актуальним і потребує подальшого теоретичного та практичного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, для розуміння сутності методів управління доцільно провести ретроспективний аналіз поглядів на управління.

Розвиток управлінської думки стосується трьох явищ – завдань, людини, управлінської діяльності. Для початкової стадії розвитку вчень про управління, коли закладались основи сучасного уявлення про управління, характерним був наголос на одне з цих явищ.

Пізніше, з поглибленням знань про управління і зі зміною характеру управління, все більший розвиток отримав синтетичний підхід, який пов'язує ці й інші явища в єдине ціле.

Якщо проаналізувати історію становлення методів управління, то можна зробити висновки що більшість сучасних фахівців з менеджменту вважають, що науково обґрунтовані методи управління почали застосовувати американські підприємці та бізнесмени у 1911 році після виходу у світ книги Ф. Тейлора «Принципи наукового управління».

На зміну розмитим і доволі суперечливим принципам управління Ф. Тейлор запропонував сувору наукову систему знань про закони раціональної організації праці, складовими елементами якої є математичний спосіб нарахування собівартості, диференціальна система оплати праці, метод вивчення часу і рухів (хронометраж), способи обчислення і раціоналізації трудових прийомів, і багато іншого, що пізніше ввійшло в так званий механізм наукового менеджменту.

Тейлор вперше ввів поняття «людський фактор» в психологічному розумінні,

пізніше дане поняття було розвинене класиками менеджменту Ф. Гілбретом, Г. Файолем, Е. Мейо.

Перенесення центру тяжіння в управлінні з завдання людини відбулось в 20-30-х роках, при зародженні школи людських відносин. Засновником цієї школи являється Е. Мейо. Він провів так званий Хоторнський експеримент, за результатами якого виявилось, що поведінка людей на роботі і результати їх праці принципово залежать від того, в яких соціально-психологічних умовах вони знаходяться на роботі, і які соціально-психологічні методи потрібно використовувати менеджерам для ефективної діяльності робітників.

В. Скот вважав, що менеджери повинні застосовувати не тільки економічні, а й соціальні методи управління.

Проблемою впровадження психологічних методів менеджменту займалась відомий теоретик менеджменту М. Фолет, яка трактувала менеджмент, як «мистецтво отримувати результати засобом дій інших» і вважала, що для успішного управління керівник повинен створити оптимальні соціально-психологічні умови для ефективної праці підлеглих, а також бути лідером, якого визнають працівники, а не такого, який опирається на посадову владу.

Безперечно, великий внесок в розвиток управлінської думки вніс М. Вебер, який розробив теорію бюрократичної побудови організації і системи управління. Якщо Ф. Тейлор шукав відповідь на запитання, як зробити так, щоб робітник працював як машина, то М. Вебер шукав відповідь на запитання, що потрібно зробити, щоб вся організація працювала як машина. Відповідь на дане запитання М. Вебер бачив в розробці правил і процедур поведінки в будь-якій ситуації, і прав і обов'язків кожного працівника, тобто М. Вебер приділяв основну увагу організаційним методам управління.

Організаційно-технологічний підхід в менеджменті отримав подальший розвиток в працях Г. Ганта, В. Гілберта, Г.Форда та інших дослідників, які розробили свої оригінальні концепції.

Приблизно з кінця 50-х років відбулося перенесення центру тяжіння з завдань на людину. Головними постулатами в той час були не методи погодження міжособових стосунків, а підвищення ефективності праці кожного працівника і організації загалом. Найбільш значні представники цього напрямку є Д. Макгрегор, А Маслоу, які вивчали різні аспекти соціальної взаємодії, соціально-психологічні методи мотивації. Їх дослідження сприяли виникненню в 60-х роках особливої управлінської функції, яка отримала назву «управління персоналом».

А. Маслоу розробив теорію потреб, яка пізніше знайшла широке застосування в менеджменті. В відповідності з вченням А. Маслоу, людина має складну структуру ієрархічно розташованих потреб, і управління в відповідності з цим повинно проводитись на основі виявлення потреб працівника і використання відповідних методів управління і мотивації.

В другій половині ХХ ст. в менеджменті склались і отримали велике розповсюдження такі підходи до управління, як процесний (50-ті роки), системний

(70-ті роки), ситуаційний (80-ті роки).

В практичній площині доволі часто зустрічається твердження, що методи управління є тотожними методам роботи. є ідентичними поняттями, що викликає сумніви.

Проте, маємо зауважити, що поняття «метод роботи» пов'язане насамперед із діяльністю людини, а поняття «метод управління» – з впливом на діяльність людини. Така розбіжність спричиняє необхідність з'ясувати сутність поняття «метод» його взаємозв'язки з законами, принципами, цілями, функціями управління, що дасть змогу обґрунтувати методологію підходу до застосування і вдосконалення методів управління.

Сучасне упровадження новітніх ринкових інструментів управління, розширення інтелектуально-цифрових можливостей систем управління призводить до застосування нових методів управління.

Відомо, що обґрунтованість теоретичних висновків і цінність практичних рекомендацій в рішенні завдань, знаходиться в прямій залежності від правильного розуміння явищ і процесів. Найбільш використовувані в теорії і практиці управління наступні визначення поняття «метод»:

- метод це прийом, система прийомів і правил в будь-якій діяльності;
- метод це сукупність прийомів або операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих рішенню конкретних задач;
- метод це засіб досягнення мети.

Ми не зовсім погоджуємось із вищенаведеними визначеннями, тому що прийом це прийом, засіб має бути засобом, а метод є методом.

Сутність управління передбачає наявність суб'єку, який управляє, і об'єкта яким управляють. Сукупність органів управління являє собою орган управління організацією в цілому. Сукупність органу управління, об'єкту і каналів зв'язку між ними складають систему управління, яка для досягнення мети організації застосовує методи управління.

Для визначення місця методів в системі і процесі управління розглянемо взаємозв'язок методів управління в системі теорії управління (рис. 1).

З рис. 1 видно, що методи управління займають відповідне місце в системі теорії управління. Вони є складником в ланцюзі цілей управління, які базуються на законах і принципах управління, а методи – засоби і прийоми виконання операцій в процесі управління.

Через методи реалізуються відповідні управлінські функції, саме у застосуванні цих методів полягає основний зміст управлінської діяльності. Метод складається з прийомів і способів. Прийом – це певна дія, а спосіб – порядок застосування сил і засобів. Таким чином метод це організація прийомів, засобів для забезпечення поставлених цілей.

Ціль в процесі управління чинить вирішальний вплив на методологію організації управління, організаційну культуру. У відповідності з поставленими цілями формується механізм управління, будується система методів управління організацією.

Рис. 1. Взаємозв'язок методів управління в системі теорії управління

Отже, метод управління це внутрішня впорядкованість, злагодженість застосовуваних прийомів і засобів для досягнення поставленої цілі. Кожне явище має зміст і форму. Зміст методу пов'язаний перш за все з змістом об'єктивних законів. Для успішного застосування методів управління необхідно врахувати загальні і специфічні закони управління, закони які притаманні середовищу, де відбувається діяльність персоналу управління, і закони, яким підпорядковується об'єкт управління.

Тому методи управління характеризуються не тільки змістом, але й направленістю відповідного впливу. Методи управління по різному впливають на виробництво товарів і послуг, і спрямованість методу показує, на яку потребу працівника він націлений. Спрямованість методу пов'язана з ціллю управління. Як правило, спрямованість методу виражена у впливі на первинні і вторинні потреби, то застосовувані методи є економічними та соціально-психологічними.

Методи управління виступають компонентом механізму управління, реалізуються засобом системи виконання і при цьому набувають організаційної форми.

Необхідно в кожному методі управління відокремлювати:

- зміст (які вимоги метод він реалізує);
- спрямованість (на які мотиви людей направлений);
- організаційну форму.

Отже, система методів управління – це сукупність взаємопов’язаних способів та засобів, що застосовуються в управлінні організаціями для досягнення їх цілей.

Сучасні методи управління засновані на дії об’єктивних законів розвитку суспільного виробництва і відповідним чином впливають на економічні та соціальні інтереси трудових колективів та окремих працівників, їх роль і значення полягає у тому, що вони, як і принципи є формою практичного використання знань про закони суспільного розвитку, сприяють досягненню цілей організації та забезпечують її ефективне функціонування в умовах ринкових відносин.

Всі методи тісно пов’язані між собою і складають єдину систему. Виключення будь-якого методу управління, або зниження його ролі, по суті означає відмову від врахування вимог об’єктивних законів і принципів управління. Ігнорування хоча б одного з законів або принципів тягне за собою негативні наслідки.

На людину і колектив завжди діє вся сукупність методів управління, яка складається з економічних, організаційно-розпорядчих і соціально-психологічних методів управління. Вони покликані забезпечити високу ефективну діяльність організації, її злагоджену роботу, сприяти максимальній мобілізації творчої активності кожного працівника, забезпечити своєчасне виконання завдань і досягнення цілей організації.

Список використаних джерел

1. Галецький А.Р., Швед В.В. Основні методики діагностики середовища діяльності підприємства. *Подільський науковий вісник*. №1. 2017. С. 12-15
2. Кирпиченко К.С. Аналіз основних принципів і методів управління підприємством. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 36. С. 345-347.
3. Колпаков В.М. Методи управління. К.: МАУП. 2003. 368 с.
4. Лутковська С.М., Цицкун О.П. Теоретико-методологічні засади ефективного управління підприємством. *Ефективна економіка*. URL: http://5./www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2020/80.pdf
5. Поліщук І.І., Швед В.В. Управління персоналом: навч.-метод. посіб. Вінниця: Твори, 2019. 283 с.
6. Тарасова Г.О. Методи управління підприємством в умовах економічної нестабільності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2015. №5. С. 167-170.
7. Швед В.В., Боковець В.В. Стратегічне управління. Вінниця: ВФЕУ. 2012. 151 с.
8. Швед В., Даних Е. Методологічне забезпечення стратегічного управління діяльності підприємства. *Молодий вчений*. №2 (05). 2014. С. 60-63
9. Швед В.В., Єдинач Є.В. Стратегія підприємства: ключові характеристики та складові. *Кримський економічний вісник*. №5. 2013. С. 294-297
10. Швед В.В., Євась Т.В., Омельченко О.В. Комплексна підготовка виробництва: навчальний посібник. Вінниця: Твори. 2021. 148 с.